

Nieuwsbrief
Jaargang
11
Nummer
32
maart 2019

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Beste Kunstvriend,

Ons In Memoriam-programma 2018 is afgewerkt. **“Wat was de bedoeling van deze herdenkingsactiviteiten?”** Wie participeerde of ons gevolgd heeft via de nieuwsbrieven en zelfs via facebook, herkende de verschillende rode draden in ons programma. De Ierse afkomst en het belang van mooie muziek voor de familie English-Goedemé, werd uitgedrukt in de uitvoering van de **“Irish Blessing”** door drie koren, op diverse locaties volgens de christelijke roots en de humane waarden die aan de basis liggen van de rituelen tijdens de vieringen en de bloemenhulde. De esthetische beleving tijdens de concerten en de tentoonstellingen, geïnspireerd door de symbolistische schilderkunst van Joe. Zijn “Ik Dien”-tekeningen die getuigen van het sociale appèl dat alle geëngageerde kunst oproept. Tenslotte het Vlaams burgerschap dat open staat voor de ontwikkelingen in de samenleving: gisteren WO I, vandaag migratie en klimaat, morgen het nastreven van kleine en grote Vrede.

“Is er nog nieuws naar boven gekomen?” was de veel gestelde vraag van familie, vrienden en sympathisanten. Wat is nieuws in onze samenleving? De herdenking van Joe English, zijn familie en vrienden was op zichzelf geen nieuws voor de media. Wel de persoonlijke ontmoeting met u in de loop van het voorbije jaar. Dat was voor ons het beste nieuws in een tijd waar musea en toeristische diensten als belangrijkste criterium de daling of stijging van het aantal bezoekers of toeristen in rekening brengen.

“Hebben jullie nog verdere plannen?” De vier rode draden van de herdenking vormen als het ware de visie van onze vzw. Wij werken verder aan het realiseren van onze missie: het kunsthistorisch erfgoed van Joe English en Elisa Goedemé. Belangrijke acties zijn netwerking, lezingen, verder ontwikkelen van de website, verspreiding van de kunstkaarten en de nieuwsbrieven. Met deze 32ste aflevering starten wij de 11de jaargang! Wij rekenen hiervoor op uw verdere interesse, steun en waardering. Namens de leden van de vzw Joe English, kunstschilder

Piet De Baere en Co English

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:
Joe English, Kunstschilder vzw
Vuldersreitje 2 - 8000 Brugge
www.joe-english-kunstschilder.be
secretariaat :
Adm. Ronarchstraat 5 – 8600 Diksmuide
e-mail: co.english2@gmail.com

In dit nummer

Beste Kunstvriend	p.1
In Memoriam Joe English en de IJzerfrontsoldaten	p.2
Bouwstenen voor het Levensverhaal van Joe en Elisa Goedemé	p.3
Schatten op zolder	p.7

In Memoriam Joe English en de IJzerfrontsoldaten

Toespraak van Jan Bockaert op 1 september 2018, namens de vzw en het museum “Aan de IJzer”

Toen mijn grootmoeder 25 jaar geleden overleed, heb ik uit haar erfenis een schilderijtje van Joe English gekregen. Het hing, voor zo lang ik me kan herinneren boven haar zetel in de living. Zij erfde het zelf van haar vader, Frans Daels. Toen men me vroeg om hier in naam van Aan de IJzer te spreken op het herdenken van Joe English, kon ik niet weigeren. Ook al heb ik een bloedhekel aan spreken in het openbaar.

Mijn overgrootvader kende de familie Goedemé, al van voor de oorlog, van voor Joe met Elisa getrouwd was en via haar, via de familie Goedemé, leerde hij Joe English kennen. Bovendien was hij gelijklopend als Joe, in het leger gestapt, zodat het leger een deel van zijn studies zou helpen betalen. En er was nog wat. Joe had zijn zwangere vrouw Elisa moeten achterlaten door het uitbreken van de oorlog, Dr. Frans Daels had het mobilisatiebevel naast zich neergelegd en verkoos thuis te blijven omdat zijn vrouw op bevallen stond (van José Daels). Uiteindelijk werd hij door de gendarmerie in de nacht van 3 op 4 augustus toch verplicht om naar zijn regiment te vertrekken. Net als Joe, zou hij gedurende de oorlog dus verstoken blijven van contact met zijn nageslacht. Maar anders dan Joe zou hij na de Oorlog wel terug thuis komen.

Wanneer de krant de Belgische Standaard een wedstrijd opzet onder de naam: ‘tekeningen van onze jongens, voor onze jongens’, waar aan frontsoldaten gevraagd werd om tekeningen te maken zette Joe zich aan het tekenen. Hij won de wedstrijd in de categorie ‘spotprenten’. Daels was één van de personen die deze inzendingen moest beoordelen. Hij besepte goed de kracht van de tekeningen van Joe en besloot Joe’s tekenkunst te gebruiken om zijn eigen ideeën om te zetten in een beeldtaal. Hij liet Joe hiervoor overplaatsen naar het college van Veurne. Ze werkten er samen aan een handleiding voor het verzorgen van gewonde soldaten. En Joe maakte er ook tekeningen voor het Sekretariaat van katholieke Vlaamse hoogstudenten.

U kunt u inbeelden dat na verloop van tijd, de twee mannen die elkaar vaak zagen, in een gelijkaardige situatie zaten en ook nog eens (bijna) even oud waren, ook op vriendschappelijke manier met elkaar omgingen. Zo treden Frans Daels als Sinterklaas en Joe English als Zwarte Piet op voor de kinderen en dames van de Paulinakring in Veurne.

Het was dan ook normaal dat Frans Daels, toen hij het nieuws hoorde dat Joe in het veldhospitaal van Vinkem was opgenomen met een ‘gesprongen appendeciet’, zich onmiddellijk ter plaatse repte. Maar Daels kwam te laat, Joe was er heel snel overleden, onmiddellijk in de nacht volgend op zijn aankomst in het hospitaal. Daels restte de taak het droeve nieuws over te maken aan de vrienden en de kennissen van de kunstenaar. Op de begrafenis, op het kerkhof van Steenkerke, op 3 september 1918, werden er verschillende lijkredes uitgesproken. Daels deed dit voor het SKVH. Hij beklemtoonde niet alleen het belang van Joe’s tekenwerk voor het SKVH, maar sprak ook over zijn belang als ontwerper van de Heldenhuldezerken.

Na de oorlog nemen Frans Daels en Samuël De Vriendt contact op met Joe’s weduwe, Elisa Goedemé. Samen zorgen ze ervoor dat alle schilderijen van Joe bij haar terecht komen. Dochter Lieve wordt naar dezelfde school gezonden, waar ook de dochter van Frans Daels naar toe gaat en Raf en Lieve English brengen een deel van de Kerstvakantie door bij de familie Daels. De vriendschappelijke band tussen de families blijft ook na de oorlog bewaard.

En natuurlijk organiseren zij in 1920 de éérste bedevaart naar het graf van Joe English in Steenkerke. Wanneer er halverwege de jaren '20 een wedstrijd wordt uitgeschreven voor de bouw van de toren, is één van de voorwaarden dat het Heldenhuldezerk hierin moet verwerkt worden. Bijna alle tekeningen die Joe tijdens de oorlog heeft gemaakt, werden in die na-oorlogse periode gebruikt, als ontwerp in bedevaart affiches, om boeken te illustreren of zelfs als echte merchandising objecten. Wanneer men op zoek gaat naar gesneuvelde soldaten die symbool konden staan voor de Vlaamse beleving tijdens de oorlog, is Joe een evidente keuze. In 1932 wordt zijn lichaam in de crypte van de IJzertoren bijgezet als één van de ijzersymbolen. In dat zelfde jaar wordt ook het beeld van Karel Aubrouck, waarin hij Joe afbeeldt, ingehuldigd.

De eerste toren staat er niet meer, maar bij het bouwen van een nieuwe toren koos men er voor om er het werk van Joe te integreren. De afbeelding van Joe vind je nu terug op de PAX-poort. In de nieuwe toren werd voor het maken van de brandglasramen in de kapel een beroep gedaan op zijn tekeningen. Maar ook in de vernieuwde vaste museale opstelling vind je vandaag de schilderijen van Joe terug. Meer nog, in het nieuwe doe-boekje* voor families met kinderen dat we ontwikkelen, gaan de kinderen op zoek naar het graf van Joe. Zo blijft hij tot op vandaag nog prominent aanwezig in en rond de toren

Hoe Joe tegenover dit alles zou staan, zullen we helaas nooit weten. Één ding is wel zeker, de kracht van zijn tekeningen blijft tot op vandaag mobiliseren.

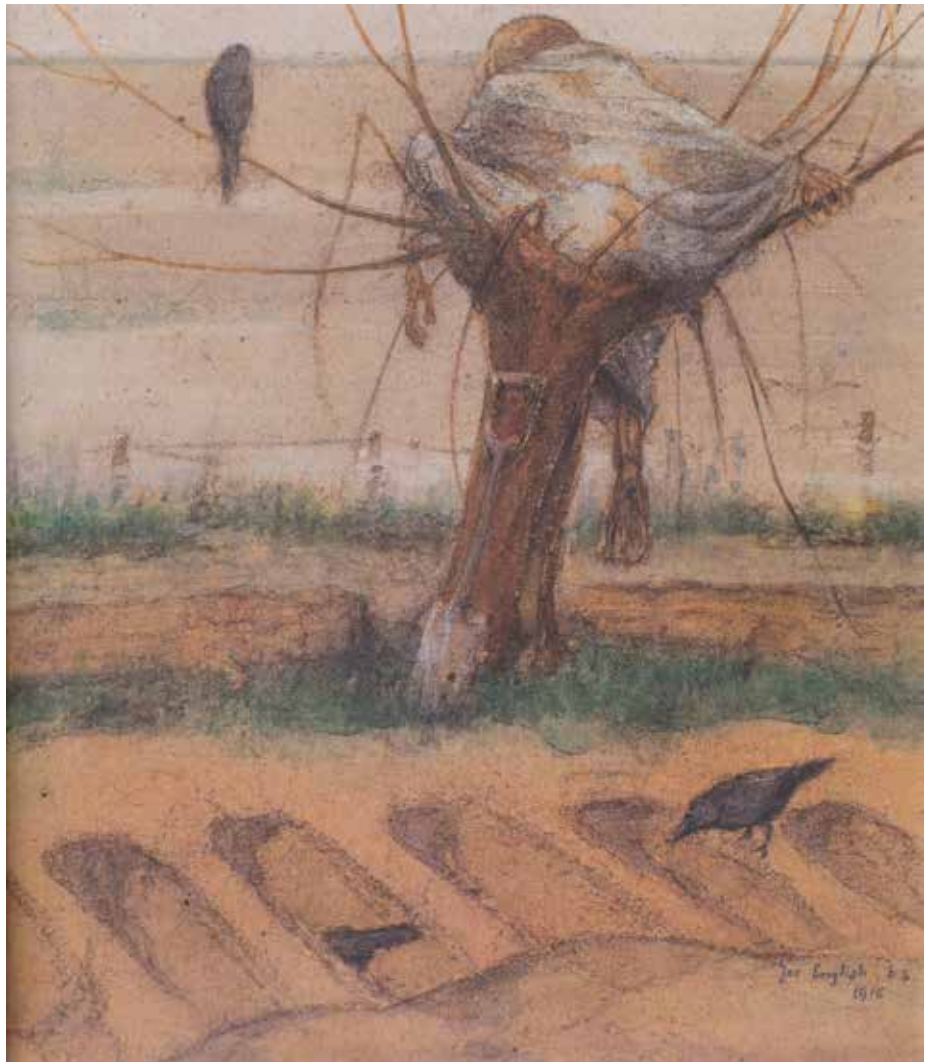
Bouwstenen voor het levensverhaal van Joe English en Elisa Goedemé.

Met verwondering stelden wij vast dat noch in het jaaroverzicht 'van de krant' noch in het literair overzicht van 2018 de herdenking van WO I aan bod kwam. Noch bij de belangrijkste gebeurtenissen tijdens het jaar, noch in de krant der Letteren. Aan de 57 medewerkers van de krant werd de vraag gesteld: 'Welk boek van 2018 was voor u het hoogtepunt van het jaar?' Geen enkele publicatie over WO I werd vermeld. Geen enkele auteur over de Grote Oorlog was het vermelden waard of verdiende aandacht in 2018? Slechts één uitzondering werd er gemaakt: voor een stripverhaal over Roeselare tijdens... WO 2, *Altijd ergens oorlog* door J. Hostens en R. Feys. Dat bracht ons op het idee om zelf deze twee vragen te beantwoorden. Wij hebben daartoe ook bewust een tunnelvisie aangenomen. Ons criterium is uiteraard Joe English en de schilderkunst.

Vraag 1: welk boek gepubliceerd in de loop van 2018 was voor ons het hoogtepunt van het jaar? Antwoord: **"Neem mijn jeugd, die stierf vandaag"** door Dannie ten Zweekge*. *"Over de kunstenaars in de frontlinie van de eerste wereldoorlog"*, is de ondertitel (Amsterdam University Press, 2018, 238 blz.) *"Omdat kunstenaars voor mij als geen ander hebben geprobeerd te verwoorden – in welke vormtaal dan ook: woord, muziek, beeld – wat oorlog en lijden betekende"*. De auteur beperkte zich tot het westelijk front. In de catalogus van de tentoonstelling *"Sterne Fallen"* die in 2014-15 in Kiel (D.) plaats vond ontdekte zij 600 namen van gesneuvelde beeldende kunstenaars. Tot onze verrassing publiceert zij op pag.193 een gesigneerde aquarel (?) uit die tentoonstelling door Joe English **"Overstroming (Dood)"**, 1916, die ons volledig onbekend is. Hoe is dit onbekende werk in Kiel terecht gekomen? Wie is er de gelukkige bezitter van? Joe bevindt zich in bekend internationaal gezelschap (p.212) van frontschilders zoals: Kokoschka, Grosz, Beckmann, Schiele, Kirchner, Lehbruck, Bastien e.a.. Ook zij deden eerst dienst als soldaat maar konden na een fysieke verwonding terug aan de slag als oorlogskunstenaar.

*Info: de auteur Dannie ten Zweekge studeerde Nederlandse taal- en letterkunde in Utrecht. Zij is lid van de Stichting Studiecentrum WO I en de Western Front Association NL.

Overstroming, dood
Joe English, b.s. 1916, aquareel

Vraag 2: welk boek had meer aandacht verdiend in 2018?

Antwoord: **“Zuiver en ontroerend beweegloos”** door Stefan Van den Bossche* Over de *Prerafaëlitische* sporen in de Belgische kunst en literatuur (Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2016, 494blz). Tijdens zijn opleiding tot kunstschilder had Joe English twee belangrijke leraren schilderkunst die hem in zijn ontwikkeling

ondersteunden. In de Stedelijke Academie van Brugge was dat Edmond Van Hove. Aan de Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen Juliaan De Vriendt, allebei schilderden zij in de stijl van de Vlaamse Primitieven. **Stefan van den Bossche** situeert Joe in de Belgische schilderkunst en literatuur van het Fin de Siècle. Hij plaatst hem in de periferie van de Art Nouveau en het Neo-Impressionisme naast figuren als Henry van de Velde, Eugène Yoors, Gustave Van de Woestijne, Maurice Langaskens en anderen (p. 402). Joe werd ingewijd in de Vlaamse cultuurgeschiedenis door de erudiete dichter Pol de Mont. Kunstcriticus Jozef Muls noemde Joe reeds in 1920 de “Vlaamse Prerafaëliet” in **Het rijk der Stilte. De kunst en de oorlog**, ‘*Wat zou hij in die richting nog hebben voortgebracht indien de oorlog zijn werk niet vroegtijdig had stilgelegd*’. Dit wetenschappelijk werk van S. v.d. Bossche biedt de kunsthistorische achtergrond waarom Joe’s kunst tijdens en na WO I in Veurne “Mystisch” werd genoemd door zijn tijdgenoten.

*Info: Stefan van den Bossche, literatuurhistoricus en cultuurwetenschapper, KUL en UCL. Zijn onderzoek spitst zich toe op de kunst en literatuur van het Fin de Siècle en het interbellum.

Vanwege Jan D. (Brugge) kregen wij informatie over de **VOS-Vlag van Koekelare**, in het Jaarboek 2008, De Spaenhiers, (nr.16, 280 blz. Archeologisch-historische kring van Koekelare en omgeving). Op de kaftomslag staat de vlag van de *“oud-strijders-Couckelaere / 1914-1918 / Recht en Vrijheid”* afgebeeld. Jozef Heus, de conservator van het documentatiecentrum schreef het eerste artikel: over *“de restauratie van een bijzondere vlag”* (p.7-17). Volgens de auteur werd de vlag in 1919 ontworpen door Michiel English en in 1920 gewijd. Volgens ons was niet Michiel de ontwerper maar wel Jules Fonteyne, de bekende graficus uit Brugge. Na WO I werd hij de vaste ontwerper voor ‘Huis English’. Na de dood van Henry en Joe nam Michiel wel het management over van het borduuratelier waardoor het nog vele jaren verder kon werken. Het zou een boeiend onderwerp kunnen zijn in het kader van 100 jaar VOS: de inventarisatie, restauratie en banistische studie van de tientallen VOS-Vlaggen in Vlaanderen.

Guido Gezelle, *Van den kleenen hertog*. (J. De Meester en zonen, Wetteren, 1928, zevende uitgave, 62blz.) werd gered van de papierslag door Daniël C. (Brugge). Waarom is dit erg beduimelde boekje zo interessant voor ons? Niet zozeer omwille van de waardevolle inhoud, maar wel wegens de 2 stempels op de eerste pagina: ‘*Eigendom St.-Leo college*’ en daarboven ‘*Joe English Gilde St-Leo Brugge*’. Ook wegens de met inkt geschreven opdracht op pagina 3: ‘*A. Verstraete aan de Joe English Gilde*’. Het was ons bekend dat na WOI de interne leerlingen van het St.-Leocollege in Brugge een “Joe English-lettergilde” hadden. Zij kwamen elke zondag samen na de hoogmis om 11u met voorbereide spreekbeurten. In het gedenkboek “**Sint-Leocollege Brugge 1890-1990**” onder de redactie van Marc Termont en toenmalig directeur Jan Tilleman, staat op pagina 78 een foto van de 31 studenten van de “*Joe English lettergilde 1922-23 AVV-VVC*”.

Een hebbeding en een van de meest frisse publicaties die de boekenlawine 14-18 teweegbracht is “**Het geheim van de IJzertoren**”, voor kinderen tussen 8 en 12 jaar. Aan de hand van het nieuwe **Doe-boekje*** (vermeld door Jan Bockaert) krijgen de bezoektjes acht opdrachten uit te voeren om tijdens hun ontdekkings-tocht het geheim van het torenmuseum op te helderen. De brochure van 24 pagina’s is een gids bij de zoektocht naar het graf van een soldaat die begraven ligt onder een Heldenhuldezerkje bij de Paxpoort. Op de laatste pagina kan het portret van deze soldaat ingekleurd worden. Wie zou dat kunnen zijn? De striptekeningen van Magelaan illustreren de teksten van Miguel Boutry. Het Museum aan de IJzer verdient met dit boekje een Pluim ! Onze suggestie: laat kinderen vrij tekenen en schilderen in een atelier!

Uit de schaduw van Joe. “*Vergeten Vrouwen in de spotlights plaatsen: het is een werk van lange adem*”. In de biografie van kunstenaars krijgen hun vrouwen, die vaak zelf kunst beoefenen slechts een voetnoot. Wij kennen hen dan als model, muze, soms als weduwe van... die de nalatenschap van hun grote liefde behartigen. Het is mede dankzij hen dat het kunst-historisch erfgoed, gerealiseerd door hun partner, bewaard bleef. Zo ook bij Elisa Goedemé en Joe English. In het tijdschrift voor de Bruggelingen buiten Brugge, publiceerden wij een aanzet tot de biografie van Elisa Goedemé onder de titel “**Levensschets van een Brugs kunstenaarsgezin**” Brugge Die Scone, december 2018, nr.4, p 57-60).

Elisa, een Vrouw begraven onder een Heldenhuldezerkje. Elisa Goedemé overleed op 26.07.26 te Sint-Michiels bij Brugge. Korte tijd geleden dachten wij dat de heldenhuldezerk reeds in 1926 op haar graf geplaatst werd, maar dankzij een schenking (Gudrun-boekje) van Lambert D. weten wij nu wel beter. Dit is meteen ook een correctie bij het hierboven vermelde artikel. Pas in 1929 werd op de stedelijke begraafplaats te St.-Michiels de definitieve H.H.zerk geplaatst. Als blijk van waardering door de meisjes- en damesvereniging ‘**de Anjelier**’ uit de regio Brugge.

Voorzitter van deze vereniging was mevrouw Nora Devroe- Puype, zij schreef een lovend artikel over Elisa: **“Een verdienstelijke Vrouw”** in GUDRUN (tijdschrift voor R.-K. Vlaamsche Vrouwen en meisjes, 10e jaar, nr.10, p 327-332). Het was een vriendin van Elisa, Bertha Van Oye de echtgenote van Dr. Raphaël Rubbrecht, die een voorstel deed om hulde te brengen. *“Samen met Mevr. Couverteur-Dupon maakte ik een voorlopig huldeplan op... eerst een zielemis, dan een bloemenhulde op het graf met de onthulling van het kruis. 's Namiddags ook een hulde door een herhaling met de vele door haar aangeleerde koren. We durven zelfs hopen, dit koor naderhand bijeen te houden, om op te treden in Vlaamse aangelegenheden en feesten onder de naam Mw. Joe Englishkoor, dit opdat haar werk blijven zou.”* Een verdienstelijke vrouw, gerespecteerd door haar tijdgenoten, haar naam verdween in de schemering van de geschiedenis... als de weduwe van Joe English. **“Was Joe meester van het penseel... zij was meester van het klavier en van het lied en bewees erdoor grote diensten aan haar Volk”**

In het septembernummer van **Brugge die Scone** maakten wij kennis met de schoonvader van Elisa Goedemé in onze bijdrage **‘Henry English, een Vlaamse Ier in Brugge’** (Waterford 1853- Adegem 1918) (september 2018, nr. 3, p.42-46). Uit het levensverhaal van Henry begrijpen wij beter waarom hij verwachtte dat Elisa naar Brugge kwam wonen toen zij in 1910 trouwde met Joe. Het moet een grote aanpassing gevraagd hebben van Elisa, weg van haar familie en vrienden in de Antwerpse metropool naar de historische provinciestad Brugge.

Veurne! Onze wens voor Joe's laatste halte. Ontdek de stad Veurne met de wandelbrochure die Brigitte Boeve samenstelde bij de tentoonstelling *‘Veurne! Laatste halte van Joe English’* (8 blz., 2 euro, uitgave dienst cultuur en toerisme stad Veurne). Aan de hand van een wandelkaartje (2,1 km) ontdekken wij de hoekjes waar Joe zich bevond in de gezellige binnenstad om te tekenen en te schilderen. Hij leefde en werkte in Veurne vanaf oktober 1915 tot zijn sterfdag op 31 augustus 1918. Bij elk van de tien afbeeldingen van zijn schilderijen of aquarellen krijgen wij de gepaste commentaar over *“de gevoelige kunstenaarsziel die met een zacht palet de broosheid van de stad in zijn doeken weet te vatten”*. Onze wens: 9

van deze kunstwerken werden professioneel gerestaureerd door Daniëlle Depoortere en Emma Van Briel, met assistentie van enkele vrijwilligers uit Veurne. De schilderijen zijn eigendom van de Vlaamse Gemeenschap, in bruikleen van Stad Veurne. Mogen wij hopen dat het mooie werk van Joe een gepaste plaats toegewezen krijgt, permanent toegankelijk voor de kunstminnende toeristen die Stad Veurne graag bezoeken. Zeker in het perspectief van het erfgoedthema voor 2020: **de Wederopbouw van de Westhoek.**

Schatten op zolder: “kwam er iets naar boven in 2018?”

Dank aan de kunstvrienden die naar aanleiding van het “In Memoriam Joe English-jaar” ons blij verrasten met Joe’s werk in hun bezit:

in wijzerzin:

- Sabine D.V. (Merelbeke) **beeldje van Renaat De Rudder** naar de tekening van Joe. Brons op een marmeren sokkel met Heldenhuldezerkje en IJzertoren 35 x 35 x 43, gesigneerd W.D.V. (1936)

- Ludo L. (Alveringem) “*Interieur van een Dug-out*” achter het front, **schilderij** olieverf op dik karton, 51x33, niet gesign. (1916-18)

- Patrick V. (Oostende) “*Portret van Mw. Felix*”, (1904-07) **schilderij** olieverf op doek, 12 x 21, gesign. r.o. (info Annie F.)

- Nalatenschap Dr. Gaston V. (Veurne) “*Brand in Veurne*”, **gouache**, 46 x 64, niet gesign. (1916-18). Kan de weglopende roodharige brandstichter met een bus petrol en een boek in de hand, een zelfportret zijn van Joe? Humor was hem zeker niet vreemd!!!

- Sam V. (Molenbeek) herinnerde ons aan de **tekening** “*Roosje denkt ge nog aan mij?*”, kaftillustratie van een Volkslied met klavierbegeleiding door C. Hodister (tekst) en E. Martony (muziek), sign.r.o. “*teekening van SKVH*” met Klaverblad (= Joe English tijdens WO I) (1916-18) Collectie Letterenhuis Antwerpen. L.boven: witte papaver R.boven: Ierse harp. Aan de boord van de IJzer staat een soldaat op wacht, die denkt aan(droomt van) een biddende geknielde vrouw.

- Willem D. (Roeselare) Humoristisch zelfportret (?) van Joe, **tekening op een prentbriefkaart**, gericht aan “*Fonsen*” vanwege “*uwe beide maatjes*”. (febr. 1911)

- Wim P. (Harelbeke) **origineel exemplaar van de Belgische Standaard**, zaterdag 7 september 1918, met op pag.1 “*Joe English begraving te Steenkerke*”.

- Jaak D.G.(Antwerpen) **humoristisch portret van Jef Vandeneynde**, studentenleider in Leuven “*een reus van een vent*”, ingekleurde tekening door Joe E. (r.o.gesign.) (1907-1910)

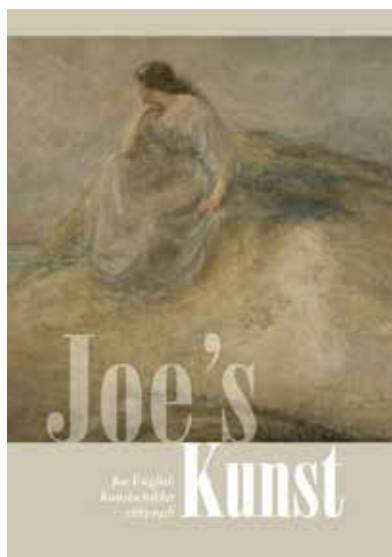
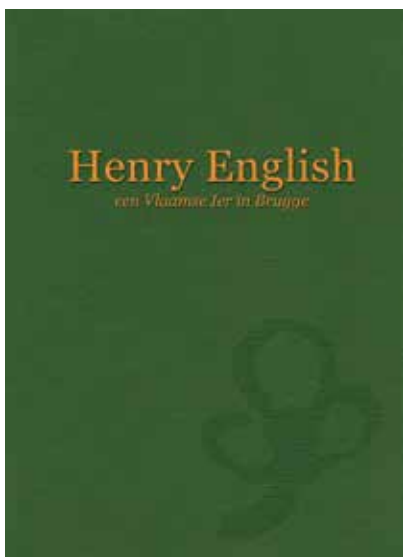
- Gerda M. (Brugge) **drie bas-reliëfs** (25x40) naar 3 oorlogs tekeningen van Joe: “*Credo, Kerstnachtvisioen en O.L.Vr. van de IJzer*”, uitgevoerd in gips, gesign: F.Ollivier, Avelgem.

- JAMMER!!! maar het schilderij van Joe dat wij zoeken, ‘*Driekoningendag*’, 1905 (?), o.d., 103 x 122, hebben wij tot nu toe niet teruggevonden...

- Hilde V. (Asse) schonk **documenten en foto's** uit het familie-archief van grootvader Karel, in verband met Molly English, de oudere zus van Joe. Haar grootvader was de oprichter van de Bond van de West-Vlamingen in Brussel, waarover we berichten in het boekje ‘*Henry English, een Vlaamse Ier in Brugge*’. We komen erop terug in de volgende nieuwsbrief.

VRIENDEN VAN DE VZW JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Voor een overzicht van de Kunstkaarten:
www.joe-english-kunstschilder.be

bestelling van +7 ex. = 14€ + port 3€
bestelling van +12 ex.= 24€ port incl

‘*Joe's kunst*’, catalogus = 20€ port incl

‘*Henry English, een Vlaamse Ier in Brugge*’= 15€ + 3€

bestellingen: co.english2@gmail.com